

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Претплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учители са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору, 31. Марта 1899. године.

ПОСЛАНИЦА

Његове Светости Патријарха у православље обраћеним Сантовљанима.

ГЕОРГИЈЕ ПРВИ

по божјој милости и вољи народа, православни Архијепископ Карловачки, Митрополит и Патријарх српски, Његова ц. и ап. кр. Величанства Франца Јосифа првога прави тајни саветник, кр. угар. великашког дома члан, преизредних ордена: ц. кр. гвоздене круне првога степена кавалер, кр. српскога св. Саве првога степена, као и књажества црногорскога Данилова реда првога степена великокреник итд. шаље Архипастирски и Патријарашки благослов и очинску љубав својој богољубазној деци и новој духовној пастви у Сантову.

Љубазна децо моја!

Кад сте се, прошле, радосне и светле недеље враћали у свету веру, својих праотаца, исповедали, божанске истине православне вере и науке, примали благослов свете православне цркве и причешћивали се најсветијим телом и крвљу Христовом из освећенога путира њезина, допирали су радосни таласи духовнога Јордана вашег и откуцаји блажених срдаца ваших и до мога Патријаршкога престола, те спајали се са очинском радошћу и са блаженим осећајима моје Архипастирске душе. Моја мисао, мој дух, мој благослов, лебдео је над вама и вашим светим делом, а моја се Архипастирска радост узносила Престолу Божјем и разлевала у топлој молитви: „Да вам Господ да силу по богатству славе своје, да се утврдите Духом Његовим.“ (Еф. III. 16). „И ја чувши веру вашу, не престајем захваљивати се за вас и спомињати вас у својим молитвама.“ (Еф. I. 15—16).

Љубазна децо моја! „Сваки који иште прима, и који тражи налази, и који куца отвара му се“ (Лук. XI. 10). Ви сте закуцали,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и пред вама „отворише се велика и богата врата“ (I Кор. XVI. 9) св. православне цркве Христове. Тражили сте божанске и вечне истине њезине, и оне су засјале пред духовним очима вашим, као што сија сунце небеско. „Благо очима, које виде, што ви видите“ (Лук. XI. 23)! Искали сте вечну утеху животу своме, спасење души својој и деце своје; искали сте вечно благо, дробни бисер и драго камење, у којем блиста Христова невеста, света православна црква и — примили сте га. „Благословен Бог и Отац Господа Исуса Христа, Отац милости и Бог сваке утехе“ (II. Кор. I. 3.), Који вас је удостојио, да све то примите у слави свете православне цркве Јединородна Сина Његова!

„Сами сте себе окушали, сами сте себе огледали“ (II. Кор. XIII. 5.) и испитали, и ваша вам је душа казала, да она припада светој православној вери и да спасења може наћи само у светој православној цркви. Ви сте послушали исповест и глас своје душе. По слободној вољи, по захтеву савести, по жељи душе, по потреби уверења и вере своје — ви сте данас мила деца свете православне Христове цркве, св. Савом, по милости Божјој, у српскоме народу основане. „Тога ради преклањам колена своја пред Оцем Господа нашег Исуса Христа“ (Еф. III. 14.). А света црква православна, на чија сте врата вером закуцали, отворила вам их је широм и примила вас је, пуна љубави и радости. Отворила вам је она и ризнице свога духовнога блага, да будете дионнци неисцрпнога богатства благодати, које Господ кроз њу даје верној деци својој, кад год их затраже и достојнима се покажу. Ништа света православна црква не крије од деце своје, ништа им не ускраћује, све им даје, што је и како је од самога Господа остављено и наређено, а по Његовој вечној вољи од свевих Апостола и светих Отаца црквених установљено.

Моја Архиепископска брига биће — као што је и данас већ — љубазна децо моја, да у светој православној цркви, коју сте за своје спасење, у будној свести „и бистрим очима срца вашег“ (Еф. I. 18) изабрали, не будете никад и ни пред ким пасторчад, него равно и увек искрено љубљена рођена деца њезина, међу децом и осталом. „Бог ми је сведок, да вас љубим љубављу Исуса Христа“ (Филип. I. 8.). А ни за час не сумњајте, да вас у братска наручја дочекаше и да ће вас увек љубављу својом загревати и остала деца моје љубљене пастве, јер у вама гледе крв од крви своје, грожђе од лозе српске. Добро сте им дошли и боље ћете их наћи.

„Господ је раширио милост Своју и правду своју“ (Пс. 35.

11) над вама, а света православна црква вам шири недра своја и отвара срце своје, да вас испуни љубављу својом и приведе спасењу вашем. „Радујте се свагда у Господу, и опет велим: радујте се. Господ је близу. Не брините се ни зашто, него у свему молитвом и мољењем, са захваљивањем да се јављају Богу искања ваша. И мир Божји, који превазилази сваки ум, да сачува срца ваша и мисли ваше у Господу Исусу. А даље, браћо моја, што је год истинито, што је год поштено, што је год праведно, што је год пречисто, што је год прељубазно, што је год славно, и још ако има која добродетељ, и ако има која похвала, то мислите“ (Филип. IV. 4—8.). у томе се „укорењујте и утемељујте,“ (Еф. III. 17) и „чувајте се се, да не паднете“ (I. Кор. X. 12).

„Пазите, стојте у вери, мушки се држите, утврђујте се, све да вам бива у љубави“ (I. Кор. XVI. 13—14). „Да вера ваша не буде у модлости људској него у сили Божјој“ (I. Кор. II. 5.). „Надањем веселите се, у невољи трпите, у молитви будите једнако“ (Рим. XII. 12). „Добро чинити да вам се не досади, јер ћете у своје време пожњети ако се не уморите“ (Гал. VI. 9.) „Молим вас пак“ „дечице моја“ (Гал. IV. 19.), „именом Господа нашег Исуса Христа, да сви једно говорите, и да не буду међу вама распре, него да будете утврђени у једном разуму и у једној мисли“ (I. Кор. I. 10). Да будете утврђени у светој вери праотаца ваших, у небеским благодатима, које ће вам изобилно даривати Свети Дух у православној цркви Господа Исуса Христа, милошћу Оца небескога; а достојни да будете љубави, којом вас је примила света православна српска црква и којом су вас деца њезина, а ваша данас и по вери као и до сад по крви народној, рођена браћа предусрели и обасули.

„Који оре треба у надању да оре, и који врше, у надању да ће добити од онога што врше“ (I. Кор. IX. 10.) Нада нека не оставља никада ни вас, љубазна децо моја и мила нова паство моја. Свака праведна нада у љубави, пред Богом се кроз веру испуњава у плодовима добрих дела.

„Ако ли вас дух води“ (Гал. V. 18.), ако ли вам „вера кроз љубав“ радила буде (Гал. V. 6.), ако „ваше дело вере и труд љубави“ (Сол. I. 3.) не малакше, него се буде „укоренило и утемељило“ (Еф. III. 17), увек ће вас грејати и небески зраци Божје милости и топлота љубави свете православне цркве, у тој цркви

љубав њезине деце, ваше браће, њезиних пастира и архипастира, ваших старешина и учитеља.

Моја архипастирска љубав и Патријаршка брига за вас бринуће се, да Господа прославите што пре у својој богомољи и светоме храму, а деци вашој да се отворе врата и ваше школе, да свога свештеника и учитеља добијете.

Вршећи своје дужности у новој вери и цркви, увек нека су вам, љубазна децо моја, на уму и на срцу и дужности држављанске. Негујте у души својој стару поданичку неограничену верност према нашем заједничком љубљеном и узвишеном Владару, премилостивом Краљу *Францу Јосифу Првом*, а у срцима вашим нека увек највећим пламом гори љубав за милу домовину, славну Краљевину Угарску. Спремни да сте жртвовати, кад год и што год устреба слава Превишњег Престола и процват миле домовине.

Чврсти у вери, стални у нади, истрајни у љубави непоколебиви у верности љубљеноме Краљу и Превишњем Престолу, неисцрпни у оданости милој домовини, светли и дични у свима добродетељима и врлинама свете вере и цркве православне, „једне мисли“ (Рим. XII.) и сложнога духа са осталом децом љубљене моје пастве и милога народа српскога, пуни одушевљења, задовољства и блаженства у светој православној српској цркви Христовој, будите увек, љубазна децо моја!

И благословено нека је ново „ваше дело вере и труд љубави ваше,“ а *Благодать Господа нашего Исуса Христа и любви Бога Оца, и причастіе святаго Духа, еуди со всѣми вами Аминь!*

Дано у *Ср. Карловцима* године 1899. од Рођења Христова, а Патријараштва Нашега десете.

Горе поменути смирени Патријараш
ГЕОРГИЈЕ С. Р.

БОГ ДЕЧЈИ ПРИЈАТЕЉ.

— *Патер Север Рауе.* —

Мисли Спаситељеве о смирености, која је детету урођена, као правом разлогу да се оно воли.

(Наставак.)

Да је одиста Бог указивао деци толику милост ли ради њихове понизности, те да и свима старијима, који буду били као деца, не гине љубав његова, то се види из трећег призора који се надовезује одмах иза благосиљања деце. Ту се спомиње некаки

богат младић, којег је срце повукло к Исусу, па му је притрчао, клекнуо пред њим на колена и упитао га: „Учитељу благи“ (Марко 10, 17.) и кад Христос разабра да овај још од детињства чини све што је он назначио за потребно, да се може ући у царство небеско, погледа га и веома му омиле (Марко 10, 21.). И као што је мало пре тога рекао да не бране деци долазити к њему, тако и овом приликом позва младића овога да све остави и пође за њим. И по његову суду о богатству том приликом изреченом, да оно води у погибао, види се да му је веома жао било што младић не хте на позив за њим поћи. Овај догађај би апостолима на велико њихово дивљење потврда назорима Спаситељевим које је већ пре тога приликом оба призора с децом очитовао: „да ко не прими царство небеско као дете“, другим речима ко не буде скроман, ко много не полаже на земаљско богатство, (Марко 10, 14.) „тај не ће ући у њега.“

Да је Спаситељ под речју „као дете“ мислио душу њихову, те према томе и све велике, који су као деца, види се из самих његових речи. Први пут је споменуо за саблазан, која се учини „пред једним од малих, који у мене верују“ (Матеј 18, 6.), о другом случају није рекао „*њихово* је царство небеско“, него по сложном гласу тројице јеванђелиста, он је нагласио: „*такових*“ је оно, а то ће рећи свих оних, који су као и деца, који имају исте душевне особине као деца. Још се то даде извести из погодбе, на којој као на основи стоји тежиште оба прва призора, из онога, што сам Христос тражи и жели од ученика. Јер ако је царство небеско само такве деце, и ако апостоли као и сви старији, *морају* бити деца, то отуда излази, да они и *могу* бити као деца: и то не могу бити по добу нити по спољашњости, а ни са физичко-духовне стране, него с моралне, као што вели св. Климентије и Амвросије а и св. апостол Павле нас чини пажљивим овим речима: „не будите умом као деца, него зломом“ (1. Коринћанима 14, 20.).

Кад дакле Христос Спаситељ од свакога онога, који би рад био ући у царство небеско, тражи, да је као дете, и то истиче као главну погодбу, онда нам се само каже, да ли тада можемо бити чеда божја, ако и сами будемо као деца, да смо само тада деца божја, ако смо по осећајима и по срцу своме деца.

(Наставиће се.)

Сомбор.

Милутин Гавриловић, свештеник.

О НАГРАДАМА И КАЗНАМА.

Заповест сама по себи без очевидних посљедица послушности или непослушности, није кадра свагда управљати вољом и делима ни самих одраслих људи, а камо ли малене и неразумне дечице, с тога се како у домаћем, тако и у школском васпитању употребљују похвале и награде, зарад сачувања од већих зала, и зарад поправке дечје. Награде јесу посљедице добрих дела дечјих, и удешене зарад утврђивања дечјег у добру и напредовања у добру. Казне јесу посљедице немилих дела дечјих и удешене с том намером, да се кривци казне и на добар пут поврате.

Грађански закон, награђивањем људи одраслих, смера на то, да се уз отликовање награде и заслуге, труд наплати дотичног грађанина; а казнењем преступника, да се задоста учини правди и правници те да се преступник оштети.

Васпитатељска награда и казна сасвим је друге природе. Васпитатељска награда не сме се сматрати као награда за учињено дело; нити се сме употребити као одмаштење за учињену кривицу, него се обоје сматрати имају једино као средство за васпитање. Награде и казне васпитатељске могу бити или природи сходне или произвољне, вештачке. Природи сходне награде јесу оне, које су тако удешене, да изгледају као природне посљедице учињеног доброг дела. Н. пр. Кад учитељ приљезној деци лепу приповетку приповеда, кад чисту и уредну децу поведе собом у шетњу, или их представи у отменијем друштву као такову. Кад побожном детету даде да чита апостол или да се у цркви облачи; кад ономе, који увек истину говори, указује своје поверење, *то су природи сходне награде.*

Природи сходне казне јесу немиле посљедице, које неваљала дела сама за собом повлаче, или се бар тако чини, као да су то немиле посљедице неваљалих дела. Н. пр. Кад лажљивцу укратимо поверење; кад небрежљивом задамо да баш онда мора радити, пре-небрегнути задатак, кад се брижљиви ученици са учитељем проходају и играју; кад безобразног застидимо.

То су све природи сходне награде и казне, и поред ових би произвољне награде и казне биле излишне. Али има много случајева при васпитању, у којима се не могу пронаћи и употребити природи сходне награде и казне; у таким случајевима могу бити од користи само произвољне или вештачке награде и казне. Но учитељ мора пазити, да при награђивању и кажњењу поступа праведно без пристрастности, да цени више добру вољу и труд, него

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

успех; он има пазити при делењу награда и казни, на дечју нарав, узраст, на домаће васпитање и све околности, у којима се деца налазе. При том ваља при делењу награде и казне, да поступа постепено и да пази на оне последице, које повлаче за собом награде и казне, настојавајући да се награђено дете не погорди од остале деце, а кажњено да не постане јогунасто и тврдога срца.

Правила при награђивању.

Награде у нар. школи само у толико имају важности, у колико оне подстичу награђено дете, да се у добру одржи, и напредује и у колико се тим средством друга деца побуђују на добро. Светан учитељ мора врло смотрен бити у награђивању, а ради управљања у овом послу, треба да пази на ова правила:

1. Само права заслуга, неуморна прилежност и постојанство у добру, треба да се похваљује и награђује, а не природни дарови и способности, или друге које спољне околности. По томе дакле и слабије развијена деца својим трудом могу похвалу и награду заслужити; а особито сиромашну децу, кад се труде и добро владају, треба похвалити и наградити, а не децу имућнијих родитеља и ону, која имају више помоћи и срестава за учење.

2. У награђивању препоручује се учитељу штедљивост. У место дакле да сваки час дели награде, боље је, да им изјављује своје задовољство умиљатим погледом. Кад дете опази, да је учитељ с њим задовољан, онда се у души његовој појављује пријатно чувство и жеља, да све оно чини, што је учитељу мило. За децу невину и непокварену, најмилија је награде учитељево задовољство. Напротив код деце занемарене и напуштене, чим какво добро учине и мало само напредују, нужне су осетљиве награде, да би им то, што је добро и лепо у нарав прешло.

3. Кад дете за дуже времена постојано напредује у добру, може се отликовати похвалом, али само онда, ако је смерно и ако није склоњено на сујету и охолост. Похвала треба да је сасвим кратка, и уз њу се може који пут изјавити жеља, да похваљено дете још боље напредује и друговима за пример послужи.

4. Отликовање похвалним листом, почасним местом, и почасном службом помагача и надзорника, као и облачење и читање апостола у цркви и даривање лепих књига и иконица, јесу највеће награде, које се тек онда дају, кад је дете дуже времена постојано, у добру напредовало и у њему се учврстило. Ове награде треба у колико је више могуће, да су налик на природне последице добрих

УНИВЕРЗИТЕТ
СКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBL.BG

дела. — Уредном и тачном детету поверити ваља дужност надзорника, прилежном и напредном у науци дужност помагача, а побожном читање апостола и антифона, облачење у стихаре и помагање у олтару. У опште тако ваља поступати при награђивању, да сва деца дођу до тог уверења, да у школи, као и у животу, добра дела повлаче за собом задовољство старијих, похвалу и награду од њих.

5. При награђивању учитељ треба да буде праведан и да поступа постепено, а никад да не употребљује једну исту награду много пута код једног истог детета. Више треба ценити добру вољу и труд, него добар успех, и ваља пазити на посљедице, које награде и казне за собом повлаче. Ако награђено дете после награде напредује у добру, а при том остане смерно ваља га похвалити, а ако награђено дете почне попуштати у добру, или се поквари, или почне презирати осталу децу, одмах му ваља награду одузети и понизити га, да би се поправило. Обично неправедна и пристрасна награда квари награђеног, а у срцу друге деце побуђује завист и злобу према награђеном, а често и мржњу према самом учитељу. При награђивању не сме се учитељ поводити за својом личношћу и наклоношћу према деци или детињим родитељима.

6. Награде не смеју шкодити здрављу и владању дечијем т. ј. не ваља награђивати децу посланицама и многим јелима, којима би се могло здравље њихово повредити; не ваља их награђивати новцем, или допуштењем да изостану од цркве и школе, јер би то служило на штету деци.

7. Награде не треба напред обећавати, него их ваља изненадно давати. Но ако је што унапред обећано, то неизоставно ваља испунити.

8. По гдекоји пут може учитељ свој деци — када то за службе — похвалу изјавити, или на свршетку седмичног дана у награду за послушност може им какву лепу приповетку приповедити, или невину забаву и игру допустити. Тим се деца побуђују, да напредују у добру, а и сами они слабији потстрекавају се на већи рад.

(Свршиће се.)

П Р К О С.

(Цртица из дечје природе.)

Пркос или својеглавост није ништа друго, већ подржавање властитога мијења те властите воље и онда, када се обојему најмјеравнији протурозлози успоставише.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ох пркос, тај толи неугодни, а ипак толи чести пркос у животу и најбезазленије дјечице!

Нема онет наравнијега до својеглавости и пркоса у незрела дјетета! За што? Дијете по слабом својем искуству те неразвијеном си разуму, није у стању да увиди и расуди све оне противразлоге, које зрелога човјека силомице нукају, да одустане од накана својих. Управо за то треба да дјецу за рана приучавамо, да се покоравају вољи узгојитеља, т. ј. да слушају. Чим се у погледу тога и најмање попусти — ето ти на — пркоса у главици чеда, а с временом буде и опасне те одурне тврдоглавости.

Самостална воља и самостално расуђивање, само по себи за право није ништа зло. — Боже сачувај, — то је ствар врло добра; дапаче то је последња сврха узгоја, да човјека успособимо на независност у вољи и идејама, на сопственост у чинима његовима. Свако ће за то клице овога циља већ у малишу штовати знајући, да онај у кога нема своје воље никада ништа урадити не ће. Свако ће за то већ и у дјетету од срца штовати и поткријепљивати оно непрестано истраживање узрока, оно свеудиљно опирање праму свему, што се противи ограниченом дјетињем увјерењу, те оно тврдокорно устрајање на умишљеној здравој вољи. Никада не смијемо против дјечјему пркосу војевати властитим пркосом, јер би то значило: уље у ватру лијевати. Већ шта? мирни разум, одлучно достојанство побједити ће увијек, дочим је слабост и попустљивост увијек побијеђеност. Као што у свим приликама ваља да тражимо коријен и зачетак злу, тако и ту. Болесна дјеца постају лако пркосљива, јер је са болешћу на уско свезана већа размаженост, те већа раздражљивост болесника, а то су узроци својеглавости, ко што и душевна слабост и неразвијеност дјеце. Често пута су и узгојитељи сами криви немилосну пркосу дјеце своје. Како то? Или кад су превећ попустљиви или кад су превећ деспотични, а једно је и друго погубно. Једини је устук обојему безувјетна послушност. Но само у толико безувјетна, у колико је обесни узгојеник упознао властитим умом разлог овому или оному, у колико се тврдоглава самовоља његова подаје опоменама и увиђавности. Доброта и љубав и овдје су важни помагачи, ако им вјерно уз бок стоји озбиљна сталност у поступању и примјеру узгојитељевој.

Ала је смијешно оно натмурено дјевојче, онај мргодасти дјечак тамо у куту, који си утвара, да ће пркосом или мрмљањем постићи силовиту жељу своју, о ала је смијешан!

WWW.UNJIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Нека, нека га!

Само нека стоји, наше игнорирање већ ће га пронети из црних мисли; оно ће га паче самога довести умирена и задовољна у наручај паметне мајчице!

Је л' те да хоће! Дакако! Та зар нијесам одмах тако рекла! И срдачан мајчин пољубац кадар је избрисати и задњу сузицу пркосницу са ока доброга дјетета, кадар је истиснути и посљедну мисао својевољницу из главице разведритог сина и веселе кћерчице!

Кажу педагози, да се око треће године појављује прва периода пркоса у дјетету, па ако овај пут узгојитељ мудрим поступањем на пут јој стане, да ју је онда протјерао за цио вијек, дочим би противним пачином унесрећио гојенче своје за сав живот, учинио из њега неугоднога тврдоглавицу, несноснога човјека и себи и свима с којима ће опћити. . . .

Благо дјеци, која имају паметна учитеља, који их умије мудро водити и кроз Скилу пркоса њихова и кроз Харибду тврдых им глава, који знаде, да љубав и доброта наспрам дјече умију чудеса да творе! О почитању, које је узгојитељ дужан дати дјечјој слободи и слободном мишљењу лијепо вели и славни педагог Duran — loup: „J' ai signalé les graves dangers de la contrainte intellectuelle: les dangers de la contrainte morale sont plus redoutables encore, j' en ai eu des conséquences désastreuses. Quelle faut c' est de ne pouvoir rien souffrir des enfants!“

Јелица Беловић-Бернадзиковска.

О ДУШЕВНИМ БОЛЕСТИМА.*)

Учитељ ваља да познаје душевни живот и услове му. Али поред тога што треба да му је познат нормални ток душевног живота човечјег, не може се одрицати, да му је сасвим непотребно, да зна и болесне појаве душевног живота. Из тога разлога покушаћемо у нижем, укратко изложити врсте и неке особине душевних болести.

Под душевним болестима разумеју се неправилни појави у области мишљења, осјећања и тежње, који краће или дуже времена трају.

У ужем смислу душевне болести су таква поремећена душевна стања, при којима је слобода воље и слобода расуђења у пасивности.

*) в. Z. Vargha Mihály: Házi nevelés II.

Душевно болестан човек се по некада телесно сасвим добро осећа и не тужи се ни на какву вољу; али ову болест најјасније изражава укочен и збуњен поглед. У осталом није искључена могућност, да услед душевне болести и телесни организам ороне.

Душевне болести су у много случајева теже од телесних, и обично се теже лече.

Душевне болести се манифестују на разне начине. При неким су болесници немирни, раздражени, па чак и бесни, те услед тога наклоњени да врше насиља и врло често у таквим случајевима воле бегати. Други су напротив питоми, блесави, јако осетљиви, тако рећи права деца.

Симптоми душевних болести појављују се или у области разума, или чуствовања или воље те се према томе и деле.

Узроци душевних болести. — Односно узрока душевних болести научници још нису потпуно на чисто. Неки тврде да су узроци душевних болести *испихичке природе*, а други доказују да су *физијолошке*. По овима је неправилан душевни рад посљедица какве органске болести тела.

По свој прилици биће, да се узрок душевних болести налази у свези душе с телом, а особито у болесном стању мозга и живчаног система.

Ако се функционирање живчаног система ма из којег узрока поремети, од тога мора и душевни живот уштрба трпети, јер кад извесни телесни орган престаје радити и душа у том погледу долази у пасивно стање, јер она без оруђа не може целисходно деловати.

Неки доказују да блесавост наступа услед неправилног строја главе, и да се услед неких болести које на мозак утичу, ремете и слабе интелектуалне способности човечје. Такав исти утицај има и јака навала крви према мозгу.

По доказима других, за узрок лудила често се сматрати може приметна несаразмерност међу две половине главе; неки опет спомињу неправилан облик главе, на послетку пак многи истичу потресе мозга.

Но поред свега тога има знаменитих лечника, који не ће ништа да знају о томе. По њиховом тврђењу ни губитак неког дела мозга не може проузроковати душевну болест, и да има случајева лудила без икакве повреде мозга. За доказ тога набрајају многе случајеве, у којима су при испитивању мозга лудака и глу-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

пака нашли, да им је мозак имао најлепши и најразвијенији облик. Они тврде, да је већ доказано, да омекшање, отврдњавање, или кржљављење мозга, насекоме па и саме кугле у мозгу нису штетно утицале на душевне способности дотичних личности.

Клицу душевних болести у највише случајева доноси дете собом на овај свет, и то понајпре ако се зачеће догађа у пијаном или болесном стању родитеља.

Поред наследне наклоности утиче јако на развитак душевних болести рђаво васпитање, слаб телесни састав, темпераменат, пол и друштвено стање. Потпомажу развиту душевних болести: малокрвност, неспавање, полна необузданост, пијанство, неуредан живот, а по некима болести цигерице, коже, па и болести косе.

Исто тако много доприноси у овом погледу и мањкање појединих племенитих чула као н. пр. код глухонемих, код којих се у недостатку слуха, не може утицати на душу, као што се ни ова не може да манифестује.

Код оних који су иначе здрава телесна састава и здрава живчана система, душевне болести могу произвести: претерана машта, присиљавање у душевном раду, јаке раздражице, страсти као што су: страх, срџба, трајна туга, суревљивост, увређена сужета, несрећна љубав, сањарије, фанатизам, разочарање, неморалан живот, мучење савести итд.

Факт је, да баш у оном добу живота, у којем су страсти у највећем јеку и у којем има највише туге и бриге, — да у том добу има највише душевних болести.

(Наставиће се.)

✠ ДР. ЕМАНУЕЛ ХАНАК.

Од 15. (27.) фебруара о. г. убројао се међу покојнике и управитељ бечког „Педагогијума“: *Др. Емануел Ханак*. Човек још у пуној снази, не беше навршио ни 58. годину живота свога, а морао је већ да напусти школу, коју је пуних 25 година неговао и дизао свим жаром своје племените душе и помогао, њу и учитељство народно, да се дигне и да процвета.

У врту свога духовног рада однеговао је покојни Др. Е. Ханак три снажна дрвета, која ће му пронети лепу успомену и на потоње векове и нараштаје; а то су: бечки „Педагогиум“, који је под ударцима рим. кат. свештенства почео 1881. године да вене

да га је овај велики покојник повратио у живот и дао му толико снаге, да је данас тај завод постао дика и понос бечке муниципије.

Друго је дело, мушка учитељска школа у Бечком-Новом-Месту, која је под његовом првом управом добила полета, а трећа је установа приватне девојачке гимназије у Бечу, коју је овај велики покојник помоћу пријатеља подигао и уз „Педагогијум“ придружио, те сад и та једина женска велика гимназија у Аустријској половини наше државе даје женске матуранте вишим школама.

Осим тога био је овај велики покојник још професором на бечкој, такозваној, академској гимназији, на реалној гимназији бечкој у Леополдовом предграђу, на Демергеловом бечком девојачком институту, и на женској учитељској школи у Бечу, која је такође процветала под његовим руководством.

Поред тако свестраног рада стекао је покојник опсежна практична искуства на свима гранама наставе, што је у стручним листовима давао, износио другима на углед; а најјача му је страна била филологија, логика и историја старог века. Дело из ове последње струке изишло је и у књизи, којом је стекао угледно место у школској литератури баш с тога, што је у њој истакао културне моменте, као главне црте и што је умео да прикаже ствар врло јасним и одмереним писмом.

Др. Емануел Ханак родио се 30. маја 1841. г. у Тешну, где је с одликом довршио и вел. гимназију. 1859. г. прешао је био већ на бечко свеучилиште, где је изучавао немачку литературу, филологију и историју. Године 1863. постао већ суплент на помешној бечкој академској гимназији и онда је пролазио кроз све оне школе, које смо мало час напоменули, које као редовни учитељ и управитељ, које као помоћни учитељ, док 1881. г. није дошао на бечки „Педагогијум“ за управитеља.

Др. Емануел Ханак знао је какве га тешкоће чекају на тој пости, али љубав и гвоздена дурашност, која га је красила, савладала је све тешкоће и он је овај завод одржао на истој висини, на којој га је оставио његов славни предшаственик *Др. Фридрих Дитес*. На тој пости, у тој њиви, затекла га је и смрт, која је задала тежак удар „Педагогијуму“ и свђм бечком учитељству, које је у покојнику имало не само изврсна учитеља и добра саветника, него и великог заштитника и бранитеља; а изгубило је у њему великог пријатеља и наше и хрватско учитељство, које је бивало тамо врло

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

лено предусретано и упућивано на стазу бољитка и стручног на-
претка истом љубављу, којом је и своје бечко учитељство обасипао.

С тога је заслужио, да му и српско учитељство при вечном
растанку довикне: Слава и хвала ти велики покојниче!

А. В.

Н Е К Р О Л О Г.

† **Лазар Зундановић** учитељ у великом Будмиру преселио
се у вечност 23. марта т. г. у 64. години живота свог. Оплакује
га супруга с децом од којих је Светислав учитељ у Болману.

Лака му црна земља!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

В. сл. Школски Савет држао је своје седнице 13. марта т. г. и том
приликом изабрао је за привременог епархијског школског референта за те-
мишварску и вршачку дијецезу досадањег професора мушке учитељске школе
у Пакрацу г. *Ђорђа Поповића*.

Учитељско друштво земунског котара држаће дана 6. (18.) маја
1899. учитељски састанак у 8 сати пре подне у просторијама ниже пучке
школе у Сурчину. Расправни ред је овај: 1. Предавање „Обични чесници“.
Предаје на позив председников ма који друштвени члан. 2. Председников по-
здрав. 3. Критика. 4. Оверовљење записника последње главне скупштине. 5.
Одборов извештај о раду од 13. листопада 1898. до данас. 6. Извештај бла-
гајников и ревизионалног одбора о стању благајне. 7. Предавање из воћар-
ства. Предаје г. Д. Гламочлија рав. учитељ из Добановаца. 8. Извештај де-
легатов о скупштини „Saveza“. 9. Евантуални предлози. Умољавају се гг.
чланови, да у што већем броју доћи и новац за задругу болесних учитеља
донети изволе.

Учитељски збор сомборског протопресвитерата одржаће се 21. априла
т. ј. на светлу среду ове године у Ст. Сивцу.

Избори учитеља. У Сентомашу је изабран за учитеља наш сарадник
г. А. Р. Павловић учитељ кереки, а у Фелдварцу је изабран г. Петар Томић
привр. учитељ сентомашки. Честитамо.

Основне школе у Русији. По најновијим статистичким подацима у
Русији има 78,724 основне школе са 3.801,133 ученика и ученица. Школе
издржава: Свети Синод, министарство просвете, министарство двора, унутраш-
њих дела, финансија, војно, завод „Царице Марије“ и др. Свети Синод из-
држава највише школа, које се деле на црквено-парохијске школе и на школе
грамотности (писмености) које тамошњем народу у културном погледу врло
доброју услугу чине.

Пр. Гл.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Помоћ учитељима у Француској. Министарство просвете сваке године за време великог школског одмора шаље по десет учитеља у иностранство, Немачку или Енглеску, да изуче језике тих земаља и проуче њихово школско уређење. Сваки учитељ том приликом добија по 200 франака припомоћи.

Издаци на војску и на школе. У Аустрији се издаје на војску годишње 258 милијуна, а на школе 25 милијуна; у Немачкој на војску 135 милијуна, а на школе 60 милијуна; у Италији на војску 346, а на школе 16 милијуна; у Шпанији на војску 140, а на школе 6 милијуна. — Ето у каквој сразмери стоји војска и просвета и у овом просвећеном деветнаестом веку!

Р А З Н О.

Свети Синод отворен је лицем на Благовести о. г. Краљевски повереник је преузвишени барон Федор Николић од Рудне. Синодским седницама присуствовали су сви преосвештени епископи осим вршачког. За епископа бачког изабран је архимандрит манастира Крушедола високопречасни господин *Митрофан Шевич*.

Личне вести. Парох сомборски преч. г. *Милутин Гавриловић* и главни сарадник нашег листа г. *Стефан С. Илић* испослати су на благовјестничко деловање међу новообраћене православне у Сантову. Раду њихову желимо успеха.

Узроци кроничних дечјих болести. Schmid-Monnard проучавао је узроке кроничних дечјих болести у средњим и вишим школама. Држао је свега 8300 очита и то 5100 на мушкима а 3200 на женским. Из тога је констатовао, да женска деца са 5—10% више боловају кроничним болестима него мушка. У нижим разредима средњих школа је са 5—10% мање болесних него у вишим разредима, — особито женским. Код ученика средњих школа у добу од 12—13 година опада број болесних, док међутим у вишим школама — па и у онима у којима нема предавања по подне — непрестано, али полако бива већи; ово повећавање много је веће (75%) у оним школама, где се после подне држи предавање. Према томе факт је, да је више болесних међу онима који из школе излазе, него међу онима који ступају у њу. Од главобоље пати 14% мушких, 30% женских; крв тече на нос у 6% мушких, а у 9% женских; од неснавања пати 2% мушких, 3% женских; при ступању у школу има 12% малокрвних, а у току једне године подигне се овај број на 24%; код мушких пак при поласку у школу малокрвних је 4% — а на крају године већ 24%. — Мушки ученици боље подносе приватне часове од женских, које су баш с тога више болесне, што их више муче свирањем и ручним радом. Чим женска деца оставе школу, одмах им се поправи здравствено стање, јер се више занимају домаћим пословима. У вишим женским заводима су већ много боље околности, јер се у овима нарочита пажња обраћа спорту. — У средњим разредима виших школа носе наочаре 28% и овај се број не мења до свршетка школовања. У средњим школама носе их само 5%, али у вишим девојачким школама већ 13%. — Ученици нижих разреда имају доста времена за спавање, али ученици виших разреда услед многога учења и спремања

других задатака, од 24 часа једва ако 4—5 часова спавају. На крају овога предавања, које је Schmid-Monnard у Москви држао, вели он: „Не мислимо, да претераним учењем образујемо учене и корисне људе. Њиме само умножавамо број нервозних и младих стараца.“
J. E.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Рад и именик Матице Српске године 1898. с два додатка.

Књиге за народ издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Кољевића:

Св. 83. *О Срећи.* Шта је срећа и како се до ње долази? За народ написао Југ Станикић свештеник. I.

Св. 84. *О Срећи.* Шта је срећа и како се до ње долази? За народ написао Југ Станикић свештеник. II. — Цена је свакој свесци 10 новч.

НА ЗНАЊЕ.

Уредништво овога листа, замолило је српски учитељски збор у Великом Бечкереку, да пресуди, који од послата и у прошлој 1898. години штампана чланка заслужује од уредништва овога расписану награду.

Исти учитељски збор у седници својој од 2. марта т. г. бр. 21. донео је закључак, да је чланак: „Како би се поправило учитељско стање“ — „прост допис који нема педагошке вредности“; а чланак: „Негујмо идеје нужни су нам идеали“ — „изузимајући неке омање погрешке пре би заслужио награду, али главна мисао није јасно изведена и г. писац се од ње често јако удаљује.“ — Према томе је исти збор једногласно решио: „*да ни један од поменутих два чланка није достојан награде.*“

Уредништво ово изјављује од своје стране, да је награда условно расписана и да би је издало само у том случају, ако би ју писац којјега чланка изрично заслужио, но како то овом приликом није случај, то се и расписана награда не ће издавати.

Запечаћена шифрована писма, у којима се налазе имена писаца поменутих чланака уништена су.

У Сомбору, 28. марта 1899. године.

Уредништво „Школског Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.

